KLIIMAMINISTEERIUM

KlimS tööstuse ja maavarade töörühma III kohtumine

Tallinn 29. veebruar 2024

Algus kell 13.00, lõpp kell 17.00

Juhatas: Laura Remmelgas, Ene Jürjens (KLIM)
Protokollis: Kärolin Paju (Civitta Eesti AS)

Võtsid osa: Leeli Amon (Parempoolsed), Ahti Asmann (Eesti Keemiatööstuse Liit), Terje Luure (Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon), Erki Niitlaan (Eesti Turbaliit), Lauri Raid (EMPL), Olev Tinn (Rohelised), Andres Tropp (Eesti Energia), Maria Värton (KLIM), Silver Sillak (KLIM), Ene Jürjens (KLIM), Triin Jäädmaa (Keskkonnaõiguse Keskus), Joosep Veerme (Energiaühistu), Maria Vaganova (EETL), Helena Gailan (KLIM).

Puudus(id):

Veebis: Ain Laidoja, Ando Möldre, Eve Altrov, Julia Leontjeva (Keemikute Ametiühing), Kersti Rannamäe (ETL), Laura Remmelgas (KLIM), Pärtel Niitaru (KLIM), Rando Kängsepp (RaM).

Päevakord:

- Kokkuvõte töörühma eelmisest kohtumisest, juhtrühmast ja kliimanõukogust
- Ettevõtluse töörühma ootused tööstuse ja maavarade osas
- Euroopa Komisjoni soovitused tööstussektorile, et saavutada 2040. aastaks netoheite vähendamine 90%
- Arutelu:
    - kui palju, milliste meetmete ja millistel tingimustel saame olemasolevate käitiste heidet alla tuua aastaks 2030?
    - milliste tehnoloogiate ja kütuste arendamist ja kasutamist soodustada aastaks 2040?
    - kuidas vastata ettevõtluse töörühma ootustele?
- Kliimaseaduse struktuuri ja esialgse sisu tutvustus
- Arutelu: millised on sektori vaatest olulised põhimõtted, mida kliimaseaduses sätestada?

1. **Ettekanne: Kokkuvõte töörühma eelmisest kohtumisest, juhtrühmast ja kliimanõukogust**

Töörühmalt soovime sisendina kaasa võtta info kui palju ja millistel tingimustel on võimalik olemasolevate käitiste heidet alla tuua 2030 vaates. Tuleb ka läbi mõelda, millist eesmärkide täitmise ülevaatamiste korda me võiksime seaduses sätestada.

Samuti räägime selles, kuidas vastata ettevõtluse töörühma ootustele ning milline näeb praegu välja kavandatava kliimaseaduse struktuur. Milliseid põhimõtteid tuleb kliimaseadusse või teistesse seadustesse sisse kirjutada? Kuidas jõuda kliimaseadusest sektorite teekaartide ja kokkulepeteni.

Töörühmade arutelude baasilt koostame kokkuvõte, mis sisaldab sektori ootusi ja potentsiaali heiteid vähendada, samuti ka meetmeid ja võimalusi ja vajadusi seda potentsiaali realiseerida.

- Küsimus: palun kas saate selgitada, mida tähendab tööstuse ja energeetika heite omavaheline tasakaalustamine? EL ETS1 mõttes on need mõlemad sektorid koos.

Vastus: mõte on see, et kuna energeetikast ja tööstustest suur osa langeb heitkogustega kauplemise alla, siis võiks neid vaadata ühendatult. Nt kui energeetika toob heiteid alla siis see annab puhvrit tööstusele.

- Küsimus: Kas Eesti kavatseb need sektorid ETS1 raames omavahel eraldada ja seada nendele eraldi eesmärgid? Mis puudutab uusi ETS käitisi siis nende jaoks on ETS1 raames ette nähtud uute sisenejate reserv.

Vastus: jah tööstusele ja energeetikale loome erinevad eesmärgid. muidu tekib kogu aeg küsimus, et kui palju mingi sektor panustab.

- Küsimus: kas Eesti kavatseb ETS uute sisenejate reservist loobuda või luua mingi eraldi riikliku süsteemi uute käitiste kohta?
- Küsimus: kliimaseaduses sätestatu ei anna õiguskindlust, investeerimiskindluse loob EL. Eestil puudub siin võimalus midagi muuta. Luuakse dubleeritud süsteemi

Vastus: kliimaseadusesse tulevad riiklikud eesmärgid.

- Küsimus: aga ETS-i alla lähevad ju tulevikus 70-80% emissioonidest, millistest riiklikest eesmärkidest me räägime? Kas need otsused on õiguslikult siduvad? Riigikohtu lahend ei öelnud seda, et me peame võtma kõrgemad eesmärgid kui EL, aga me võime seda teha. Sellisel juhul on põhjendatud riiklike eesmärkide seadmine. Kas me tahame kõrgemaid eesmärke kehtestada?

Vastus: See on otsustajate teha. Töörühmade põhjal võib öelda, et me ei võta kõrgemaid eesmärke.

- Küsimus: konkurents toimib turumeetodil, aga kui riik käsib mingi asja kinni panna siis võib tekkida kahjunõue. Palun analüüsige kumb meetod on riigile mõistlikum.

Vastus: analüüsime, siiski ETS ei pruugi olla piisav heite vähendamiseks. Sellepärast me räägime siseriiklikest eesmärkidest.

- Kommentaar: Juhin tähelepanu, et EL emissioonikaubanduse süsteem ei erista energeetika ja töötleva tööstuse heitmeid eesmärgi mõttes.

2. **Ettekanne: Ettevõtluse töörühma ootused tööstuse ja maavarade osas**

- Küsimus: Tavaliselt, kui ettevõtte liite kaasatakse, siis tuleb mingi eelnõu, mille kohta avaldatakse arvamust, kas me oleme seal faasis kus me kogume mõtteid ja koostame drafti, mille põhjal pärast tuleb konkreetne eelnõu?

Vastus: Jah. Draft läheb avalikule konsultatsioonile.

- Kommentaar: Raske on arvamust avaldada, kui asjad ei ole veel piisavalt konkreetsed.
- Küsimus: Kas toimub mõjude hindamine ka? Seda ju saaks ainult drafti põhjal teha. Me oleme andnud sisendit, aga me ei ole veel milleski kokku leppinud. Sellises töögrupis nagu täna ei saagi meil konsensust olla. Ettepaneku tegemiseks on vaja midagi, millele tagasisidet anda. Väga erinevad stsenaariumid on need, kas me viime heited nulli iga hinna eest või nii et majandus kasvaks või hoopis jääks stabiilseks.

Vastus: jah. Praegu ei olegi konsensust vaja, teemegi ettepanekuid, seisukohad ei pea ühtima, poliitikud vaatavad ja teevad ettepaneku ning siis toimub arutelu edasi. Poliitikutel on parem teha otsuseid, kui nad näevad mis kaalukausil on. Ei saa otsuseid vastu võtta nii, et me ei tea, mis sellega kaasneb. Me ei nimeta selle kohtumise tulemust kokkuleppeks, vaid ettepanekuks.

- Küsimus: slaididel ei olnud keskkonnahoidlikke hangete tingimusi, kas need on kuskil mujal?

Vastus: jah, ettevõtlus on horisontaalne teema.

3. **Ettekanne: Euroopa Komisjoni soovitused tööstussektorile, et saavutada 2040. aastaks netoheite vähendamine 90%**

- Küsimus: *carbon capture* ju tähendab, et kasutatakse fossiilset kütust, aga see püütakse kinni. Meie hästi palju vähendame, aga vähe püüame kinni.

Vastus: Heite vähendamine ei peakski toimuma ainult kinnipüüdmise teel, vaid ka näiteks taastuvenergia või biokütuste kasutamise teel.

- Küsimus: kas EL tasemel vaadeldi tööstussektorile antud soovitusi ka globaalse konkurentsi vaatest?

Vastus: olulist rolli nähakse koostööl, näiteks Hiina panustab oluliselt rohetehnoloogiasse. Oluline instrument juba praegu on ka süsiniku piirimeede. Süsiniku piirimeedet on kavas ka laiendada.

- Kommentaar: jah, aga kui turg ja ülejäänud maailma järgi ei tule siis on probleem. Kas seda on selles valguses vaadatud?

Vastus: konkurentsivõime on viimastes otsustes olnud EL rohepoliitika keskmes.

- Kommentaar: see on retoorika, ekspordi probleem jääb, eriti tugevalt Saksamaa vaatest. Kui realiseerub 2040 eesmärgi üks kõige olulisemaid tingimusi, ehk konkurentsivõime säilib vähendamise juures, on kõik hästi.

4. **Ettekanne: EL tarneahelate kindlustamist käsitlev kriitiliste toorainete määrus**

Arutelu

1. Kui palju, milliste meetmete ja millistel tingimustel saame olemasolevate käitiste heidet alla tuua aastaks 2030?
2. Milliste tehnoloogiate ja kütuste arendamist ja kasutamist soodustada aastaks 2040?
3. Kuidas vastata ettevõtluse töörühma ootustele?

- Eesti on pariisi lepingu osaline, aga kas EL-i raames võetud eesmärkide üks-ühele üle võtmine tagab meile Pariisi lepingu täitmise või on see liiga väheambitsioonikas?
- Eesti on Pariisi lepingu osapool, aga ei ole võtnud kohustusi.
- Me oleme ikkagi lepingu osapool ja tundub, et me räägime erinevatest asjadest. Peame kokku leppima, mis need kohustused tegelikult on, millest me räägime. Ei ole mõistlik EL eesmärke kopeerida, kui meil on tegelikult suuremad heitgaaside määrad inimese kohta kui EL-is keskmiselt.
- Küsimus: mida tähendab õlitehase kaasus? Kuidas üksikud käitised rahvusvaheliste nõuete osas sobituvad?
- Riigikohtu otsuse valguses tuli välja küsimus, kas uued lisanduvad käitised on kooskõlas meie kohustustega ja kuidas keskkonnamõjude hindamine peaks toimuma ja kuidas see suhestub loastamisega. Teine nüanss on olemasolevad load: ETS süsteemi käitiste lubadel reguleeritakse KHG heidet, aga teistel mitte. Kas tuleks kanda kõikidele lubadele KHG heite andmed koos vähendamise eesmärkidega?
- ETS süsteemis on selline asi nagu *new entrant reserve*, mis ongi mõeldud puhvrina uutele lisanduvatele käitistele. Kas ka siin on kavas ETS süsteemi dubleerida?

Vastus: me ei ole jõudnud oma analüüsidega niikaugele, ei ole jõudnud sellele põhjalikult otsa vaadata.

- EL 2040. aasta eesmärk on kahtlemata ülimalt ambitsioonikas. Me teeme väikest plastitehast mitu aastat, seega need mahud on ebarealistlikud isegi siis, kui oleks tehnoloogiad küpsed. Siin on ka muna ja kana küsimus. Neid tehnoloogiad saab finantseerida CO2 vahenditest, aga sellesama CO2 hinna maksab kinni seesama tööstus. Seega tööstus läheb enne pankrotti, kui jõuab investeeringuid teha ja need tasuvaks muutuvad. Lisaks tegu on lahkuva EL Komisjoniga, kes lasi raketi välja ja jättis teistele menetleda. Võib-olla ei pea hakkama kohe selle järgi rabelema, kuna uus EL Parlament hakkab seda alles arutama. Kunagi olid 2020. aasta eesmärgid, mida ei saavutatud, aga selle asemel tuldi välja veel rangemate 2030. ja 2040. aasta eesmärkidega. ETS süsteemis CO2 hind reguleerib turgu ideaalselt, aga uue tööstuse ehitamiseks on aega vaja. Lisaks kas Eestis ei ole parima võimaliku tehnoloogia (PVT) rakendamise nõue?
- Ei, PVT hetkel ei reguleeri CO2-heidet. PVT nõuet uuendatakse 8-aastase välbaga. Nüüd on küsimus, kas see on piisavalt kiire.
- Kui on olemas tehnoloogia, siis PVT protsessis seda hinnataksegi, mh kas on kulutõhus. Kui tehnoloogiat ei ole, siis täiendav nõue käib vastu sellele regulatsioonile ja sisuliselt see on äri lõpetamine. Täna me teamegi, et ei ole tegelikult tehnoloogilist lahendust hetkel.
- Keegi ei tea, mis selle CO2 kinni püüdmine maksab, eriti kui seda teha otse õhust. Kütuste väljavahetamise mure on samuti selles, millise energiakuluga see tuleb. See on efektiivsuse langus, seega keegi ei ole seda seni teinud.
- Laiem probleem on see, et teeme seadust nii pikaks perioodiks, et me ei tea, mis tegelikult siis aset hakkab leidma. Kui saabub punkt, kui eesmärke ei täideta või keskkonna-ja majanduseesmärgid lähevad omavahel konflikti, siis seaduses peab olema mehhanism, mis näitab, mis siis saab.
- Kas võiksime sõnastada nii, et lähtume olemasolevatest tehnoloogilistest lahendustest? Sõnastusettepanek: peaksime lähtuma olemasolevatest tehnoloogilistest võimalustest ja

peaks olema mehhanism, mis võimaldaks midagi ette võtta, kui asjad ei lähe soovitud suunas.

- Seadus võiks võimaldada õppimisvõimelist protsessi ja sellest lähtuvalt vajalikke muudatusi seaduses. Laiemalt kliimaseaduse eesmärk ja struktuur on üles ehitatud kõige vähendamisele, aga kõigele ei ole lahendusi, lahendused on olemas üksikutes sektorites. Arutelukvaliteet on hea, aga protsessi üldine toimimine ei anna lootust, et jõuame sinna, kus see võiks paljudele sobida. Näiteks sotsiaalmajanduslike mõju hinnangute lähteülesandeid me näinud ei ole, kuigi neid oleks oluline töörühmaga läbi rääkida.
- ETS-is on CO2 reguleeritud, mis on veel oluline on metaan. Seda ei tohi unustada.

- Probleem on selles, et kliimaseaduse struktuur on üles ehitatud struktuursele vähendamisele, aga lahendusi suudame pakkuda vaid üksikutes valdkondades. Tahame vähendada kõike, aga kõigil ei ole lahendusi ja nad ei ole ise selles süüdi.
- Sotsiaalmajanduslikud mõjuanalüüsid ilmselt lahendusi ei anna. Eesmärgid on head, aga see, kuidas protsess praegu välja näeb, ei vii lahendusteni, mis võiks laiemalt ühiskonnale sobida. Liiga palju vastamata küsimusi: näiteks sotsiaalmajanduslike mõjude lähteülesanded oleks tulnud töörühmades läbi arutada.
- Komplekslubades on juba praegu ülevaatamise võimalus, iga 5 aasta tagant. Aga seda ei tehta, me võiksime juba praegu komplekslube paremini reguleerida. Komplekslubade puhul on olnud ammu teada, et nendega peaks reguleerima CO2-heidet, aga riik pole seda teinud.
- Küsimus on selles, et pole olnud piisavalt täpseid eesmärke. Lisaks pole reguleeritud seetõttu, et need käitised on ETS süsteemis.
- Aga kust tuleb siis kahjunõude soov, kui tähtajatu luba ei anna õigustatud ootust igavesti tegutseda, kui tegelikult kompleksluba saab regulaarselt läbi vaadata?
- Me jõuamegi sinna, mida Ahti mainis. Komplekslubade omanikud peavad täitma PVT nõudeid, aga PVT tähendab, et tehnoloogia peab tööstuslikul tasemel toimima. Sealt tulebki kahjunõude alus, kui riik käsib rakendada tehnoloogiat, mida pole olemas.

- Kütuste osas paneb turg asja paika. Tarbija maksustamine ETS2 kaudu hakkab kütuste puhul lakke minema, automaks on sellega võrreldes nali. Kütusettevõtjad ju lisavad selle kulu tarbijahinnale.
- Tõsi on see et ETS välised sektorid on praegu riigi probleem. Nüüd avastati, et riigid ei suuda oma kohustusi täita ning ETS2 kaudu muudeti riigi kohustused - kütused ja transport - nende sektorite ettevõtete kohustusteks ja probleemideks. Mis tähendab, et ETS2 kaudu riik tõstis oma kohustused kenasti edasi. Riigiametnike seisukohalt on justkui probleem lahendatud, aga riigi jaoks tervikuna sh. ettevõtted ja tarbijad probleemid alles algavad.
- KlimS protsessi raames on murekoht minu jaoks see, et maavarad ja tööstus tõstetakse iseseisvalt esile. Me peaksime näiteks tööstuse erinevate sektorite vahel laiali jagama, ei saa neid presenteerida iseseisvalt. Meile küll kinnitatakse, et neid võetakse arvesse. Tegelikult peaks need asjad kohe õigetesse kohtadesse laiali jaotama. Me kordame erinevates töörühmades samu asju, et igal pool mõtted kõlama jääks.
- Põhimõtete arutelu juures võiks mõelda, mis annab meile võimalusi juurde, mitte ainult piiranguid. Teine kommentaar on see, et põlevkivitööstuse KHG heide tööstussektoris on meeletu osakaaluga ja ülejäänu pisku. Võiks keskenduda sellele, millel on mõju.
- Me otsime higimull otsa ees teisi tehnoloogiaid ja uusi valdkondi, aga me ei tea, mis on Eestis sobilik. Iga ettevõtja otsib võimalusi. Samas kliimaseadus ilmselt ei ütle nii detailselt, mis need valdkonnad on. Tehnoloogiaid on veel võimatum nimetada, sest neid on miljoneid.

Vastus: jah, see on raamseadus, aga põhimõtete raames tuleb ikkagi läbi mõelda, mida soodustada.

5. Ettekanne: kliimaseaduse struktuuri ja esialgse sisu tutvustus

- Kuidas kliimaseaduse eesmärgid tõlgendatakse standarditeks jm nõueteks ettevõtte tasandil?
- Ettevõtete tasandil me ei hakka nii detailselt reguleerima.
- DNSH probleem on see, et „oluline“ ei ole defineeritud ja ei ole künnist.
- Mida kliimakindlus tähendab kohalikul tasandil, nt üldplaneeringu või lausa detailplaneeringu kontekstis? Milliseid arenguid see peab suunama? Hetkel on nõue deklaratiivne.
- See ei olegi lihtne asi, mida defineerida, tuleb täpsustada. Kliimakindluse hindamise arvestamiseks on riik tellinud juhendi. DNSH ja PVT põhimõtete puhul tuleks täpsustada rakendamise ulatust, kuna need ei rakendu kõigile. Iga loa puhul kliimamõju hindamisega kaasneb meeletu bürokraatia, sellega tuleb arvestada.

- Teekaardid on sektoritele hästi tähtsad, eelnõu struktuuris need ei tule välja. Võiks lisada teekaardi olemuse põhimõttena, et kui midagi tehakse kliima heaks, annab see eelise jne. Tuleks eelistada seda, et sektor saab ise valida, kuidas heidet vähendada.

- Kuna üldpõhimõtted on nii tähtsad, siis kindlasti saadame kirjalikult tagasiside. Toetan, et PVT rakendamise ulatus peab olema täpsustatud. Samuti elurikkus on potentsiaalne vaidluste allikas ja kui see sisse jätta, siis definitsioon peab olema täpne.
- Meil on KeÜS, kus on ilusad põhimõtted olemas, mida peaks lihtsalt rakendama. Sealt tuleb ka elurikkuse hoidmise nõue. Kas kõiki neid on vaja uuesti välja tuua? Praegu on need põhimõtted väga erinevad - osade detailsusaste on väga kõrge, teistel väga madal.
- Kurb kui majanduskasvu kohta ei ole põhimõtetes ühtegi sõna. Rahastuse osas tuleb arvestada, et kui kliimaeesmärgid Euroopas täidetakse, siis CO2 raha enam ei ole. See tähendab, et riik peab väga lühikese aja jooksul tegema väga palju investeeringuid CO2 vahenditest või leidma selleks mujalt raha.

- Viimane probleem tekkis sellega, et riik tegi õlitehase. Kas saaksime põhimõttena kirja panna, et Eesti maksumaksja raha ei kasutata selliste projektide rahastamiseks?

Vastus: see on kaetud fossiilkütuste mitte toetamise põhimõttega.

- Riigi ja ühiskonna vajadused ei kao. Tulubaas väheneb väga jõudsalt. Uued tööstused ilmselt ei haaku meie maksupoliitikaga, st ei maksa makse ja kaob riigi tulubaas. Hakkame rohetehnoloogiaid ka maksustama tõenäoliselt. Struktuursete muudatuste vajadus on nii suur, et me ei jõua seda ette näha. Mis puudutab põhimõtteid, siis keegi ei vaidle nendega, aga sotsiaalmajanduslikud põhimõtted tuleks lisada.
- Ambitsiooni vähendamise keeld kindlasti ei ole mõistlik. Mul on hea meel, et oleme hakanud rääkima paindlikkusest nagu ka Komisjon. Inimese Kuu peale saatmise võrdlus on hea: üksikud inimesed on käinud, aga mitte keegi teine. Samamoodi heidet nulli viia ei suuda kindlasti kõik ja ebavõrdsus kasvab.
- Võiksid olla põhimõtetega seotud tausttingimused ja riskistsenaariumid, kas seaduses või seletuskirjas. Näiteks fossiilkütuste toetamise mittelubamine, mis tingimustel või kas iga hinnaga?

- Mis on õiglase ülemineku edendamine? Juristid kindlasti vaatavad põhiseaduslikkuse vaatest ka. Kelle suhtes see õiglane peab olema?
- Ei ole rohemajandust, vaid on üks majandus. Kui ikkagi rääkida rohemajandusest, siis see on väga mitmeti mõistetav.

- Kas saan õigesti aru et meil seaduses ei ole mõtet rohemajandust defineerida? Teekaardid paneme sisse, aga mis rohemajandusega teha? Lähme kohe teekaartide juurde. See on dünaamiline tegevuskava laadne dokument.
- Kuidas seadus hakkab suhestuma arengukavadega, nt TAI arengukava, kus on seatud ekspordi sihid? Ka arengukavad on ühiskondlikud kokkulepped. Varasemad kokkulepped peavad ju jääma kehtima ulatuses, mille kohta pole öeldud, et nad kehtima ei jää. Kas põhimõtted on soovituslikku laadi või omavad siduvat tähendust? Kui siduvat, siis tuleb teha oluline rehitsus.

Vastus: kui seaduses kirjas, siis on õiguslikult siduvad.

- Oluline põhimõte on, et piirang peab olema proportsionaalne ja arvestama kulutõhususega. See tuleneb ka rahvusvahelisest õigusest. See on kõige olulisem punkt üldse. Esitatud nimekiri on inspiratsiooniks hea, aga igatahes saadame kirjaliku sisendi.

- Sektorite kaupa on võimalik hästi välja arvutada, milline on negatiivne keskkonnamõju ja millised sektorid on need kus peaks meetmeid rakendama, Pole ju mõtet investeerida palju, et midagi roheliseks teha, mille eksport meile midagi sisse ei too.
- Küsimus ei ole heite allikas, vaid selles kuidas see globaalse heite ja tarbimisega suhestub. Näiteks kas mingi asi töödeldakse ümber siin või Aafrikas.
- Tuleks hakata sektorite teekaarte tegema. Abi oleks sellest, kui iga sektori esindaja saadaks punktid, mida soovivad oma valdkonna teekaarti panna. Teekaartide koostamise nõue tuleb panna seadusesse.
- On tehtud juba kümneid teekaarte, mh Rohetiigri ja riigi poolt, ja need on erineva kvaliteediga. Teekaartide mõte on selles, et sektorid oma initsiatiivil ja koostöös riigiga lepiksid kokku sammud, mida on huvi ja võimalik teha üleminekuks. Oleme olnud seni ettevaatlik teema tõstatamisega. Sellest võiks tolku olla, kui tegu on dünaamilise tegevuskavaga, kus saavutatakse mingi kokkulepe. See on võimalik juhul, kui on tugev erialaliit ja sektori ühishuvi.
- Mina tooksin teekaardi puhul välja järgmised funktsioonid. Kommunikatsioon sektori sees ja väljapoole, kusjuures sektori definitsioon peab olema sama, mis kliimaseaduses. Kontroll ja järelevalve, aga läbi pehme suunamise ja vabatahtlikkuse alusel. Teekaart võiks teatud kindlust siiski anda, kaitsta poliitilise tõmbetuule eest ja suuta elada üheskoos ka sõltumata sellest, kes on koalitsioonis.
- Kas rahastus võiks sõltuda teekaardi olemasolust?
- Ärme anna raha, kui tahame vältida „tühjasid“ teekaarte. Teekaardi mõte on selles, et ettevõtted esitavad eeldused ja vajadused riigile, riik lubab need teostada ja ettevõtted lubavad midagi vastu.
- Meil on olemas arengukavad, mis me nendega teeme? Kuidas need suhestuvad teekaartidesse?

Vastus: Arengukava eesmärk on näha ikkagi, kas riigil on vaja kuhugi raha anda ja kui palju. Teekaart on esiteks detailsem kui arengukava ja teiseks sisaldab lisaks riigile ka ettevõtete tegevusi.

- Tänase kohtumise refrään on „paindlikkus“. Teekaardid võiks olla see paindlikkuse mehhanism, mis võimaldab kokku leppida.
- Kogu austuse juures riigi vastu, lahendusi teavad ikkagi ainult sektorid. Samuti seda, mis võimalused on reaalsed. Osades sektorites on ettevõtjad tülis ja tuleb kaklus, nendel võib olla keeruline teekaarti teha.
- Arengukava õiguslik staatus ja jõud on täiesti omaette küsimus. Me ei jaga väga Skandinaavia väärtusi, mistõttu tekitab kahtlusi, kas me päriselt saame seda teekaartide ideed importida. See toimib ainult vastastikuse siiruse ja kokkuleppe korral. Teekaardil ikkagi ei ole õiguslikku jõudu, see on suhtlemisvorm.

- Aitäh, jääme ootama kirjalikke ettepanekuid.